BEBR
FACULTY WORKING
PAPER NO. 89-1587

Den blandede økonomis blandingsforhold—et oecd-perspektiv

English Translation: The Mix of the Mixed Economy--An OECD Perspective

Hans Brems

College of Commerce and Business Administration
Bureau of Economic and Business Research
University of Illinois Urbana-Champaign

FACULTY WORKING PAPER NO. 89-1587

College of Commerce and Business Administration

University of Illinois at Urbana-Champaign

August 1989

Den blandede økonomis blandingsforhold--
et oecd-perspektiv

(The Mix of the Mixed Econony--An OECD Perspective)

Hans Brems, Professor
Department of Economics

HANS BREMS

DEN BLANDEDE ØKONOMIS BLANDINGSFORHOLD--ET OECD-PERSPEKTIV

(THE MIX OF THE MIXED ECONOMY--AN OECD PERSPECTIVE)

English-Language Abstract

The present paper, intended for a Scandinavian general public, is a Danish-language, broader, and nontechnical version of the simultaneous English-language Faculty Working Paper "The Mix of the Mixed Economy--A Cross-Country Perspective".

The present paper begins by describing some dimensions of the mix of the mixed economy. Each displays considerable variation among OECD countries. Such variation is then used to do a cross-country regression analysis of the effects of the size of government upon inflation, participation rate, hours per worker, overall labor supply, gross saving, and growth. As for the effect upon the underground economy, findings by others are briefly summarized.

The paper closes by seeing its findings in the context of demand-side versus supply-side economics.

2. august 1989
Økonomi og Politik
Institut for fremtidsforskning
Løngangstræde 25
DK-1468 Copenhagen K
Denmark

HANS BREMS
Box 99 Commerce West
1206 S. Sixth Street
Champaign, IL 61820

(217) 344-0171
1103 South Douglas Avenue Urbana, Illinois 61801

DEN BLANDEDE ØKONOMIS BLANDINGSFORHOLD--ET OECD-PERSPEKTIV

Professor, dr. polit. Hans Brems, University of Illinois*

I. INDLEDNING

> Men står vi i gruvan under jord
> eller sår vi på Skånes slätt,
> så formar vi dock liktydiga ord
> om det som är riktigt och rätt.
>
> Ljunghill (1975)

1. Sverige som yderpunkt

Schumpeter (1942) ventede, at selve kapitalismens økonomiske sukces ville underminere de samfundsinstitutioner, som beskyttede den, først og fremmest en talstærk klasse af små selvstændige erhvervsdrivende. Han skulle få mere ret i Sverige end i andre kapitalistiske lande.

Svensk industri blev tidligt domineret af virksomheder i verdens-

format. Sådanne foretagender kunne møde hårdt lønpres med innovation og rationalisering, der lå udenfor småvirksomheders rækkevidde, og storforetagendernes dominans steg yderligere. Eliasson (1988: 163) viser, at de fire største (Volvo, Electrolux, ASEA og Ericsson) i 1980 skabte 22 procent af svensk industris forædlingsværdi--mere end dobbelt så høj en procent som i 1950.

Den arbejdskraft, som blev overflødig ved rationalisering og ved lukning af småvirksomheder, blev absorberet af en hastigt voksende offentlig sektor, som producerede boliger, børnepleje, sygepleje og uddannelse og som administrerede stadig større indkomstoverførsler. Men under 44 års socialdemokratisk styre ekspanderede den offentlige sektor aldrig i form af nationalisering af industrivirksomheder.

2. Blandingsforholdets dimensioner

Den blandede økonomis blandingsforhold mellem privat og offentlig aktivitet har adskillige dimensioner, og hver af dem udviser en betydelig variation mellem OECD-landene. Men variationens ene yderpunkt er ganske rigtigt altid Sverige (tæt fulgt af Danmark) og dens andet yderpunkt altid Japan.

Lad os begynde med at kortlægge nogle dimensioner.

3. Det offentlige som arbejdsgiver

For 1980-1986 rapporterer OECD (1988b: 38) offentlig beskæftigelse i procent af total beskæftigelse:

Sverige	32.2
Danmark	29.9
EF	17.1
USA	16.2
Schweiz	11.0
Japan	6.6

Her spænder variationen altså særligt vidt.

4. Det offentlige som indkomstomfordeler

For 1980-1986 rapporterer OECD (1988b: 63) sociale indkomstoverførsler i procent af bruttonationalprodukt[1]:

Sverige	18.3
EF	18.2

Danmark	17.0
Schweiz	13.3
USA	11.3
Japan	10.9

Her spænder variationen ikke nær så vidt. Social sikring er akcepteret i alle fremskredne lande.

5. Det offentlige som producent

Indkomstoverførsler er som vi ved ingen bestanddel af bruttonationalproduktet. Men en meget vigtig bestanddel af det er offentligt forbrug, altså det offentliges produktion af boliger, børnepleje, sygepleje, uddannelse etc. For 1980-1986 rapporterer OECD (1988b: 62) sådant offentligt forbrug i procent af bruttonationalprodukt:

Sverige	28.3
Danmark	26.5
EF	18.9

USA	18.1
Schweiz	13.1
Japan	9.9

Adderer vi sociale indkomstoverførsler, offentligt forbrug, subsidier, rentebetalinger og kapitaldannelse, får vi de samlede offentlige udgifter, og de skulle jo gerne finansieres af offentlige indtægter.

6. Det offentlige som skatteopkræver

For 1980-1986 rapporterer OECD (1988b: 64) offentlige indtægter i procent af bruttonationalprodukt:

Sverige	59.2
Danmark	54.2
EF	43.2
Schweiz	33.9
USA	31.1
Japan	29.8

7. Regressionsanalyse af ti OECD-lande

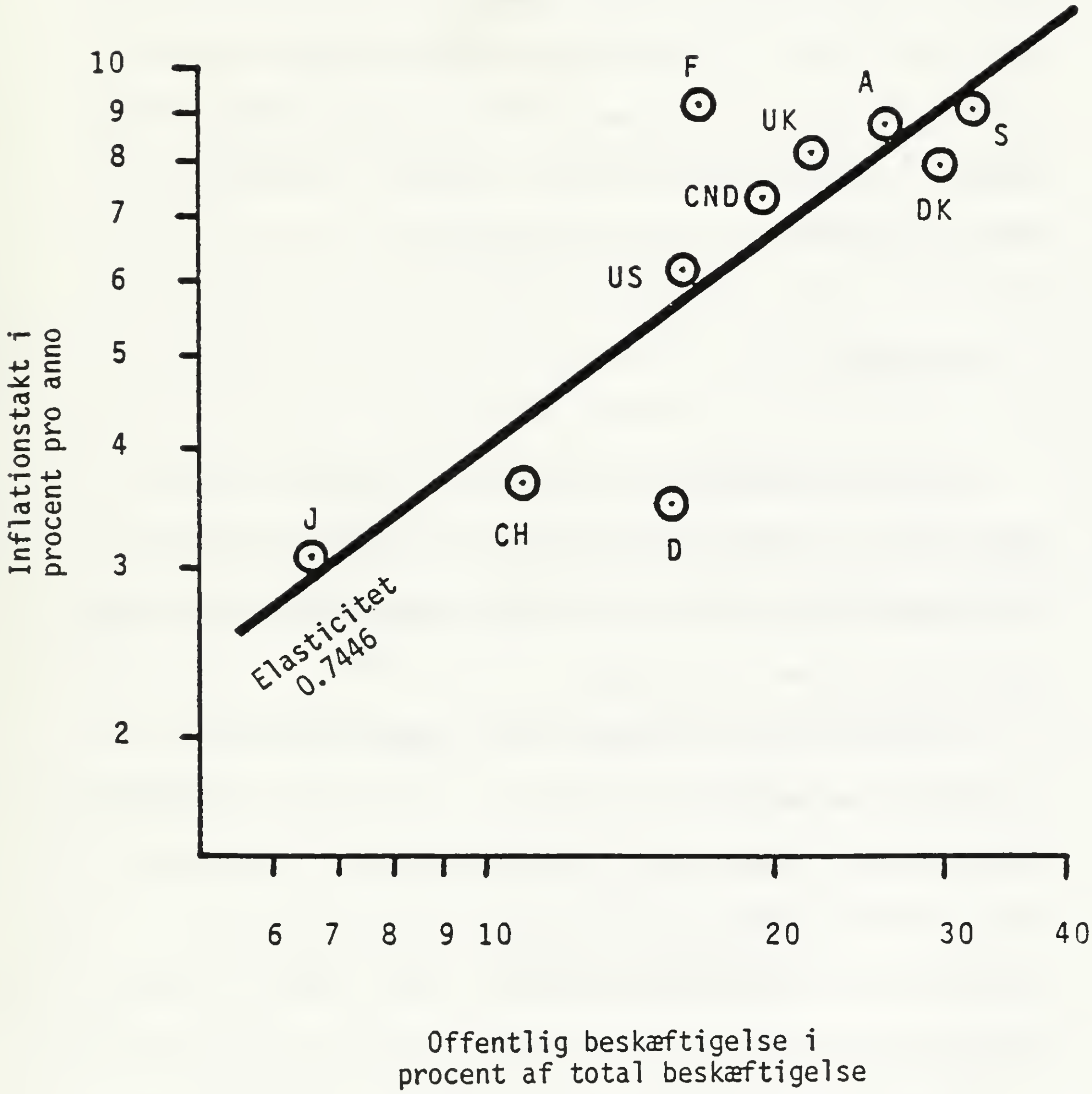
Den betydelige variation af blandingsforholdet mellem OECD-landene frister os til at undersøge blandingsforholdets mulige virkninger på inflation, arbejdsudbud, opsparing og vækst. Lad os se lidt nøjere på ti fremskredne OECD-lande langs Atlanterhavet og Stillehavet: Australien (A), Canada (CND), Danmark (DK), Frankrig (F), Forbundsrepublikken Tyskland (D), Japan (J), Sverige (S), Schweiz (CH), United Kingdom (UK), og USA (US). De tal, vi skal bruge, er samlet i tre tabeller i vort appendiks.

Vi begynder med blandingsforholdets virkning på inflation.

II. OFFENTLIG BESKÆFTIGELSE OG INFLATION

1. Figur 1

Vi bruger de to spalter af Tabel I til i dobbeltlogaritmisk målestok at tegne inflationstakt som funktion af offentlig beskæf-

Inflationstakt i
procent pro anno
10
9
8
7
6
5
4
3
2
F
UK
A
S
CND
DK
US
J
CH
D
Elasticitet
0.7446
6
7
8
9
10
20
30
40
Offentlig beskæftigelse i
procent af total beskæftigelse

Figur 1

tigelse. Elasticiteten af den første m. h. t. den sidste viser sig at være 0.7446: Et land med en 1 procent højere offentlig beskæftigelse skulle altså have en 0.7446 procent højere inflationstakt. Regressionen er meget vellykket: elasticiteten er statistisk signifikant. Er den plausibel?

2. Fortolkning

Private virksomheder producerer for et marked, ofte et internationalt marked med en prisfølsom efterspørgsel. Private virksomheder kan gå fallit eller flytte udenlands, hvis de hjemlige lønkrav bliver for strenge.

I medfør af loven producerer den offentlige sektor offentlige goder, som modtagerne har krav på: orden skal opretholdes, småbørn passes, syge kureres, unge uddannes etc. Den offentlige sektor kan hverken gå fallit eller flytte udenlands. Derimod kan den altid beskatte og låne. Den offentlige sektor har derfor mindre modstandskraft overfor lønkrav end den private.

Sverige er et grelt eksempel. Offentligt ansatte svenskere fik i halvfjerdserne strejkeret og blev i firserne mere militante. Indtil 1975 plejede svenske lønforhandlinger at begynde i

den private sektor. Men efter 1975 lærte lønmodtagerorganisationerne at følge den mindste modstands princip og begynde med den offentlige sektor, som altså blev lønfører.

En dybere forståelse af det offentliges rolle som lønfører får vi ved at betragte det offentliges interne lønforskelle. De er snævrere end de private. I lønskalaens øverste ende betaler det offentlige altså mindre end det private erhvervsliv. Resultatet er, at staten har svært ved at holde på sine ingeniører, datamatikere, skatteeksperter, professorer og piloter. I lønskalaens modsatte ende betaler det offentlige bedre end det private erhvervsliv. Her har det private erhvervsliv svært ved at holde på sine bedste faglærte arbejdere. Resultatet er lønglidning.

Lad os derpå se på blandingsforholdets virkning på arbejdsudbudet.

III. SKAT OG ARBEJDSUDBUD

1. Skattebyrde

Lad lønmodtagere have hverken penge- eller skatteillusioner.

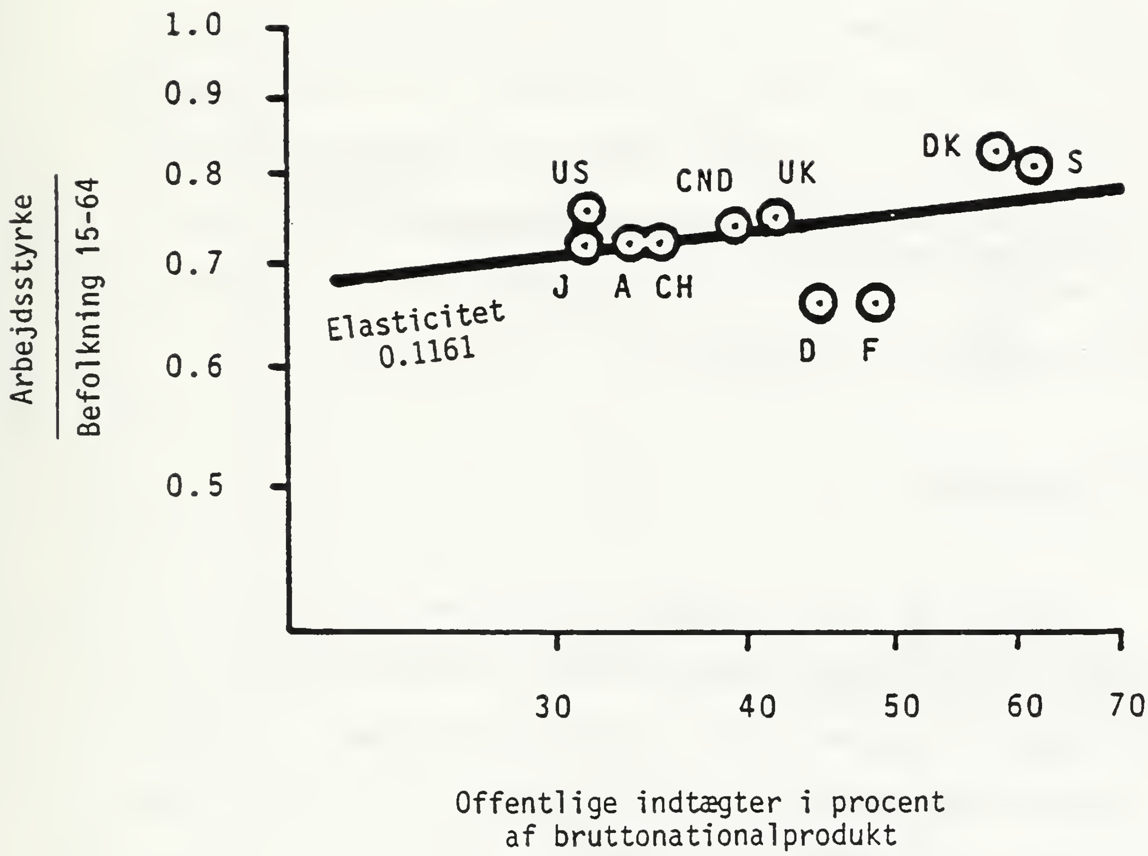
Algebraiske symboler kursiveres

I så fald vil realindkomst efter skat blive afgørende for deres arbejdsudbud. Direkte og indirekte skatter vil have samme virkning på realindkomst efter skat: En proportional indkomstskat på s procent vil formindske den ved at formindske pengelønnen med s procent ved uforandrede priser. En moms på s procent vil formindske den ved at forhøje alle priser med s procent ved uforandret pengeløn.

Når vi tager de indirekte skatter med i skattebyrden, er denne ikke nær så progressiv som indkomstskatten. Så lad os simpelthen med "skattebyrde" mene offentlige indtægter i procent af bruttonationalprodukt. Vil en sådan skattebyrde påvirke arbejdsudbudet?

2. Arbejdsudbud

Arbejdsudbud har to dimensioner: Hvor stor en brøkdel af befolkningen mellem 15 og 64 arbejder, og hvor længe arbejder den? Den første dimension måles af OECD som arbejdsstyrke divideret med befolkning mellem 15 og 64. Den anden dimension måles af ILO som timer pr. uge divideret med arbejdsstyrke. Multiplicerer vi disse to dimensioner med hinanden, forsvinder arbejdsstyrken og efterlader det totale arbejdsudbud defineret som timer pr. uge divideret med befolkning mellem 15 og 64.

Arbejdsstyrke
Befolkning 15-64
1.0
0.9
0.8
0.7
0.6
0.5
US
J
A
CH
CND
UK
DK
S
D
F
Elasticitet
0.1161
30
40
50
60
70
Offentlige indtægter i procent
af bruttonationalprodukt

Figur 2

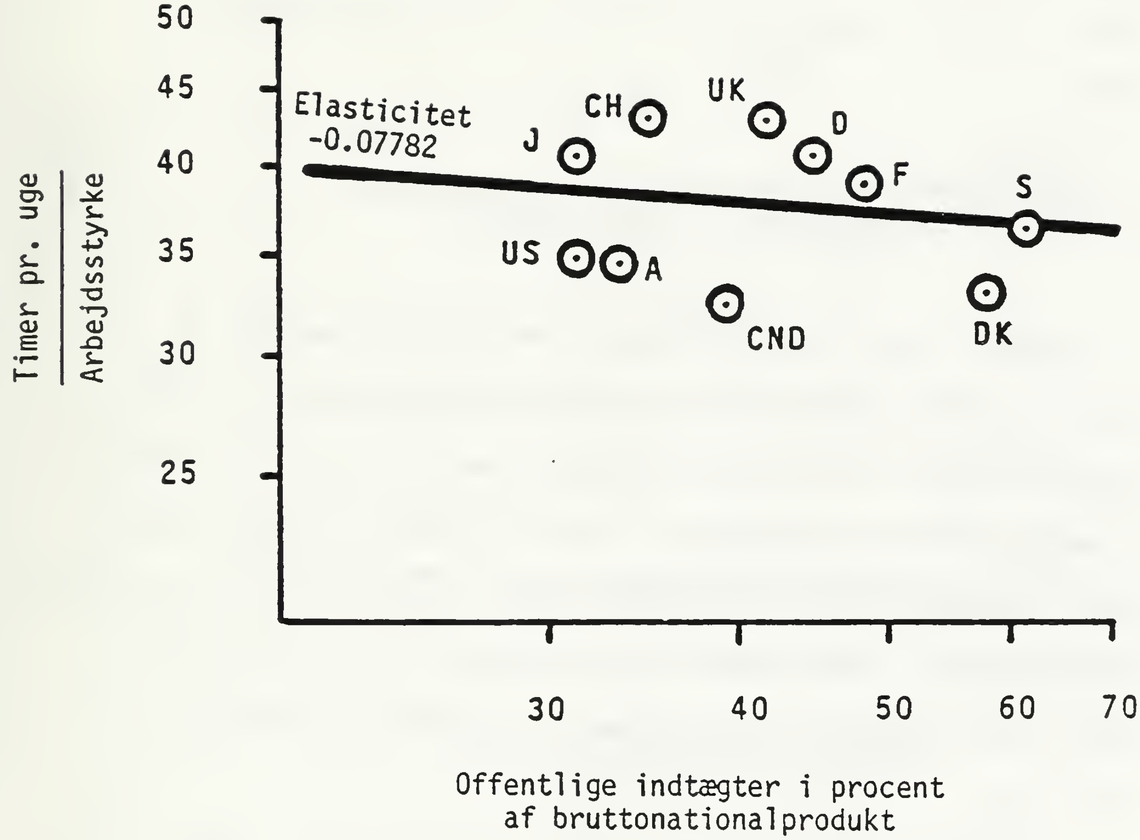
3. Figur 2: Arbejdsudbudets første dimension

Vi bruger første og fjerde spalte af Table II til i dobbelt-logaritmisk målestok at tegne erhvervsdeltagelse som funktion af skattebyrde. Elasticiteten af den første m. h. t. den sidste viser sig at være 0.1161: Et land med en 1 procent højere skattebyrde skulle altså have en 0.1161 procent højere erhvervsdeltagelse. Men regressionen er ikke vellykket. Elasticiteten er lille og ikke signifikant forskellig fra nul. Hvorfor ikke?

4. Fortolkning

Sagen er jo den, at indkomst og fritid er substitutter. Jo højere skattebyrde, desto mindre bidrager en ekstra forsørger til realindkomst efter skat og er måske ikke umagen værd: substitutionsvirkningen er negativ. På den anden side har husholdningen ved højere skattebyrde mindre råd til alting, også til fritid, og en ekstra forsørger ville lindre trykket: indkomstvirkningen er positiv.

Substitutions- og indkomstvirkning trækker altså i hver sin retning. Deres nettovirkning kan være meget lille og gå i begge

Timer pr. uge
Arbejdsstyrke
50
45
40
35
30
25
Elasticitet
-0.07782
J
CH
UK
D
F
S
US
A
CND
DK
30
40
50
60
70
Offentlige indtægter i procent af bruttonationalprodukt

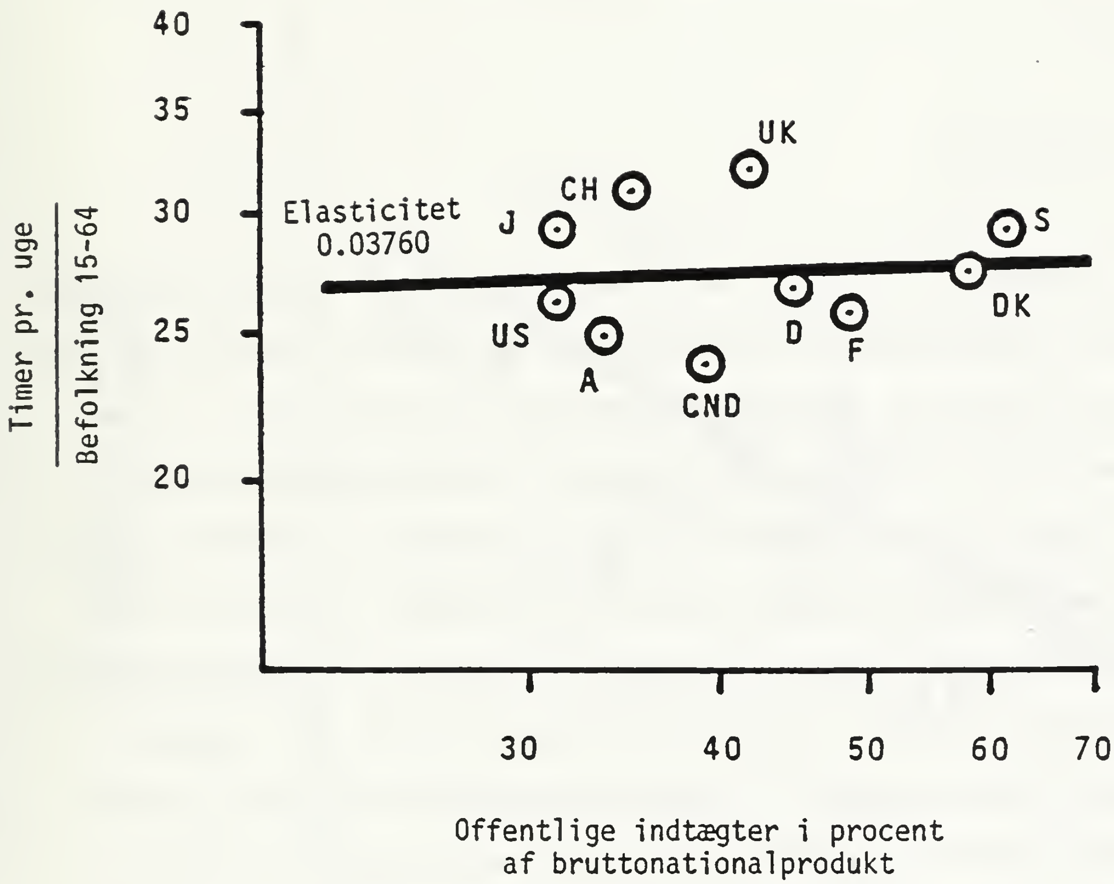
Figur 3

retninger. I Figur 2 er den lille og går i positiv retning: Indkomstvirkningen vinder. Dette resultat er i god overensstemmelsemelse med, hvad Aaron og Pechman (1881: 2) og Bosworth (1984: 142-143) rapporterede om kvinders erhvervsdeltagelse i USA.

5. Figur 3: Arbejdsudbudets anden dimension

Vender vi os til arbejdsudbudets anden dimension, har vi ikke andre internationale data om arbejdstid end dem, der offentliggøres af det internationale arbejdsbureau ILO, og de er ikke af samme kvalitet som OECD-data. For nogle lande angives betalte timer, for andre faktisk arbejdede timer. Ni af vore lande angiver alt arbejde udenfor landbruget men Danmark kun arbejde i industrien, altså kun 28 procent af alt arbejde. Vi må nøjes med de data, vi kan få.

Vi bruger anden og fjerde spalte af Tabel II til i dobbeltlogaritmisk målestok at tegne arbejdstid pr. arbejder som funktion af skattebyrde. Elasticiteten af den første m. h. t. den sidste viser sig at være -0.07782: Et land med en 1 procent højere skattebyrde skulle altså have en 0.07782 procent kortere arbejdstid

40
35
30
25
20
Timer pr. uge
Befolkning 15-64
Elasticitet
0.03760
UK
CH
J
S
US
A
CND
D
F
DK
30
40
50
60
70
Offentlige indtægter i procent
af bruttonationalprodukt

Figur 4

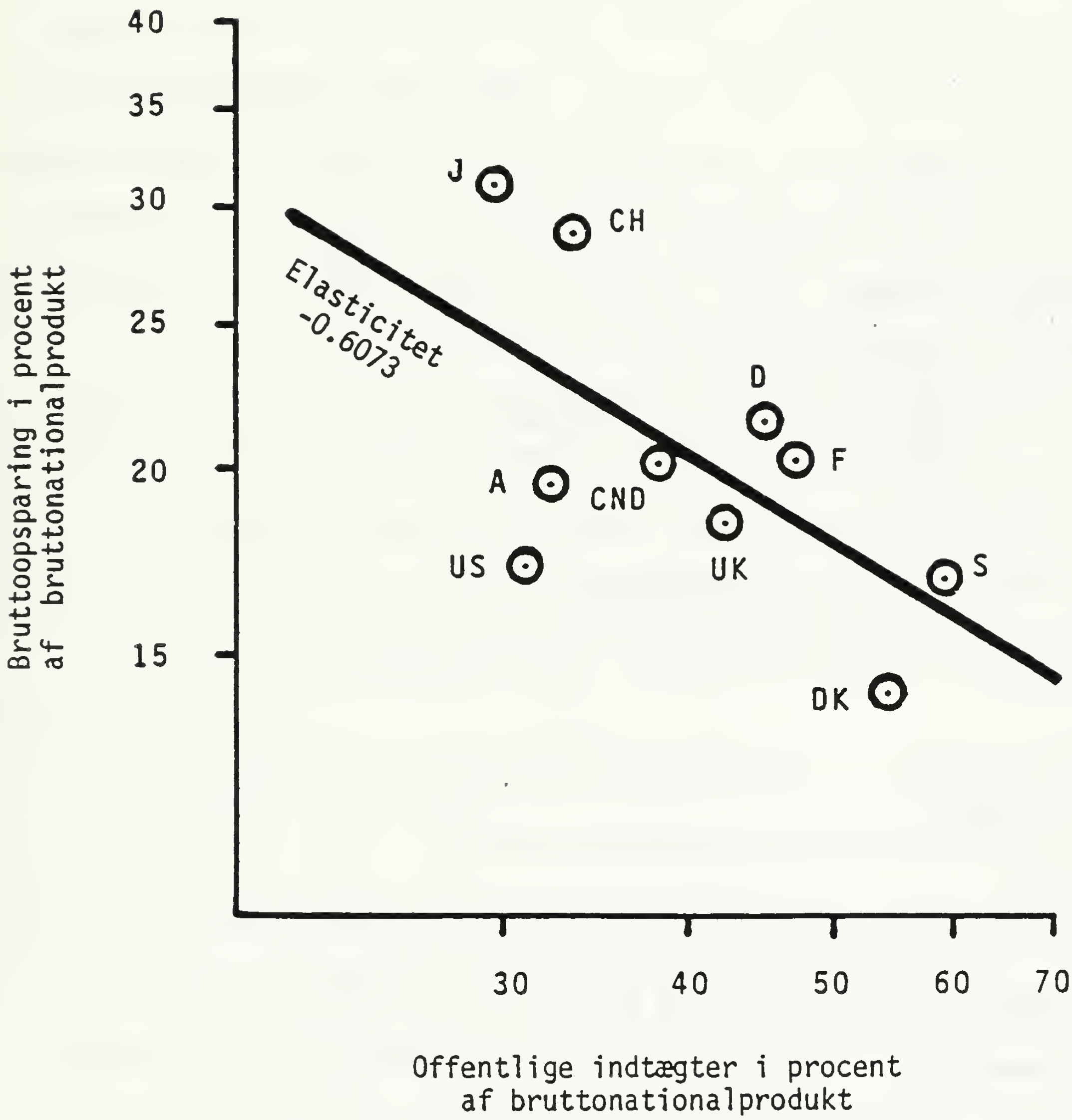
pr. arbejder. Men heller ikke denne regression er vellykket: Elasticiteten er endnu mindre end før og ikke signifikant forskellig fra nul.

6. Fortolkning

Indkomst og fritid er stadig substitutter. Jo højere skattebyrde, desto mindre bidrager en ekstra arbejdstime til realindkomst efter skat og måske ikke nok: substitutionsvirkningen er igen negativ. På den anden side har husholdningen ved en højere skattebyrde mindre råd til alting, også fritid, og en ekstra arbejdstime ville lindre trykket: indkomstvirkningen er igen positiv. Igen trækker substitutions- og indkomstvirkning i hver sin retning, men denne gang vinder substitutionsvirkningen. I Figur 3 er nettovirkningen lille men går i negativ retning. Dette resultat er i god overensstemmelse med, hvad Hausman (1981) og Fullarton (1982) har fundet om mænds arbejdstid i USA.

7. Figur 4: Totalt arbejdsudbud

Vi bruger tredje og fjerde spalte af Tabel II til i dobbeltlogaritmisk målestok at tegne arbejdstid pr. næse som funktion af skatte-

40
35
30
25
20
15
Bruttoopsparing i procent af bruttonationalprodukt
J
CH
Elasticitet -0.6073
D
F
A
CND
UK
US
S
DK
30
40
50
60
70
Offentlige indtægter i procent af bruttonationalprodukt

Figur 5

byrde. Elasticiteten af den første m. h. t. den sidste viser sig at være 0.03760: Et land med en 1 procent højere skattebyrde skulle altså have en 0.03760 procent længere arbejdstid pr. næse. Regressionen er absolut ikke vellykket. Denne elasticitet er vor mindste, er ikke signifikant forskellig fra nul og forbavser os egentlig ikke. Nettovirkningerne i Figur 2 og 3 var små og gik i hver sin retning. Nettovirkningen i Figur 4 er selv en nettovirkning af de små og delikate nettovirkninger i Figur 2 og 3.

Vi vender os til blandingsforholdets virkning på opsparingen.

IV. SKAT OG OPSPARING

1. Figur 5

Vi bruger første og tredje spalte af Tabel III til i dobbeltlogaritmisk målestok at tegne bruttoopsparing som funktion af skattebyrde. Elasticiteten af den første m. h. t. den sidste viser sig at være -0.6073: Et land med en 1 procent højere skattebyrde skulle altså have en 0.6073 procent lavere bruttoopspa-

ring. Regressionen er vellykket: Elasticiteten er statistisk signifikant. Er den også økonomisk rimelig?

2. Makroøkonomisk fortolkning

To så iøvrigt forskellige forfattere som Sir James Steuart (1767) og Adam Smith (1776) var enige om, at stater ikke sparer. Sidstnævnte sagde det kortest: "[Kings and ministers] are themselves always, and without exception, the greatest spendthrifts in the society." Gælder det stadig to århundreder senere?

Ifølge OECD (1988b: 64) gælder det ialtfald for 1980-1986 og for ni af vore ti lande, at staten møder med negativ opsparing i form af et budgetunderskud. Kun Schweiz møder med budgetoverskud.

Ikke alene sparer staten ikke selv, den kan også friste private til ikke at gøre det. Den simple kendsgerning [Modigliani (1988: 16)], at faktorindkomst tørrer ud med alderen, er vel det vigtigste private opsparingsmotiv. Social sikring fjerner dette motiv. Træder så en statsopsparing i stedet for den udeblevne private opsparing? Det kommer, som Feldstein (1974) viste, ganske an på, hvordan social sikring finansieres.

Et rent aktuarisk forsikringsprincip ville kræve præmier indbetalt i en fond, som ville blive anbragt i rentebærende aktiver. En pensionist ville modtage en annuitet, hvis størrelse ville bero på størrelsen af de præmier, han havde indbetalt, og på den forrentning, de havde indtjent. Ganske som private forsikringspræmier ville de offentlige opspares. Statsopsparing ville træde i stedet for den udeblevne private opsparing. Det var sådanne rent aktuariske forsikringsprincipper, som foresvævede Bismarck i 1889 og Roosevelt i 1935, da henholdsvis Tyskland og USA fik social sikring.

Det modsatte princip går under det træffende navn "pay as you go". Her opkræves præmier i form af en lønskat, hvis provenu straks samme år betales ud som annuiteter i form af indkomstoverførsler. Løbende præmier er simpelthen lig løbende annuiteter. Ingen fond opsamles, og ingen statsopsparing træder i stedet for den udeblevne private opsparing. Hverken Tyskland eller USA holdt fast ved det oprindelige aktuariske forsikringsprincip men endte med pay as you go.

Betyder forskellen noget? Kotlikoff (1987: 4, 415) anslår, at under sociale sikringsordninger af den størrelsesorden, der er almindelig i fremskredne lande, betyder pay as you go et 20-30 procent mindre kapitalforråd, end et rent forsikringsprincip ville have mulig-

gjort.

Vi skal lige nævne, at social sikring i Japan, Schweiz og Sverige indebærer betydelige fondsoplægninger--og lægge mærke til, at alle tre lande ligger over vor regressionslinje i Figur 5.

3. Mikroøkonomisk fortolkning

Lad os betragte en sparer og en virksomhed under inflation og beskatning. Lad nominalrenten være n og skattesatsen s. Så vil en sparers renteafkast efter skat være $(1 - s)n$. Lad inflationstaken være i. Så vil renteafkastet efter skat og efter inflation være realrenten efter skat

$$r = (1 - s)n - i$$

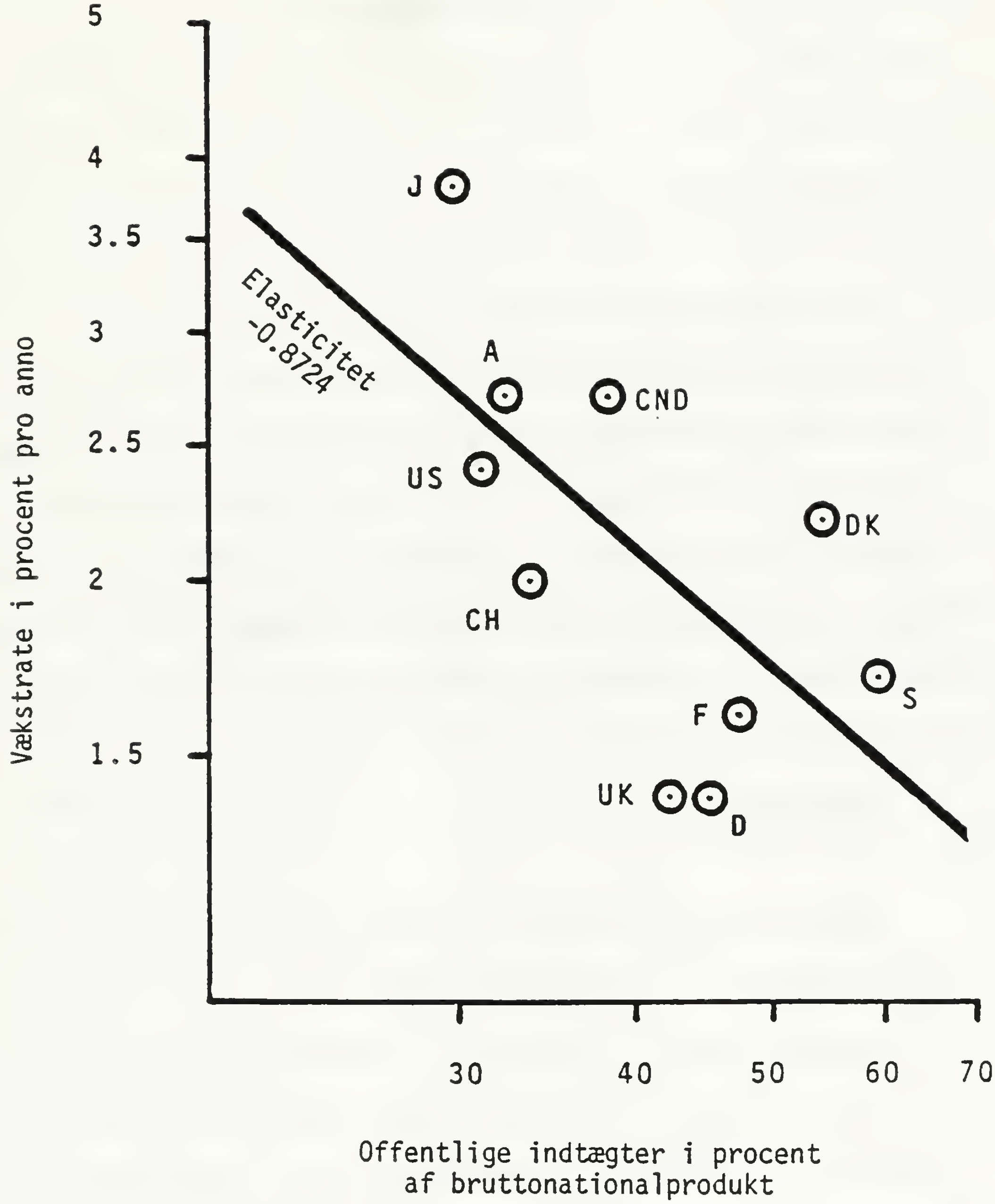
Denne definition udtrykker den såkaldte Feldsteineffekt[2] (1976) og siger noget vigtigt om kombinationen af inflation og beskatning. Antag, at vor sparer hverken har penge- eller skatteillusioner, så er hans opsparing alene en funktion af hans realrente efter skat, r. En højere skattesats s vil

Algebraiske symboler kursiveres!

sænke $1 - s$, så hvis r skal forblive den samme, må $(1 - s)n$ forblive den samme og nominalrenten n altså være omvendt proportional med $1 - s$. Lad for eksempel inflationstakten være $i = 0.07$, nominalrenten $n = 0.20$, skattesatsen $s = 0.40$ og realrenten efter skat altså $r = 0.05$. Lad dernæst skattesatsen stige til $s = 0.60$. Hvis realrenten efter skat skal forblive $r = 0.05$, må nominalrenten stige til $n = 0.30$. En matematiker ser straks, at nominalrenten n må gå mod uendelig, når s går mod 1 og $1 - s$ altså går mod nul. Udtrykt på jævnt dansk vil sparerens forrentningskrav stige meget hastigt med stigende skattesats.

I denne leg kan en virksomhed slet ikke være med. En virksomhed låner, indtil dens realrente efter skat er lig med produktionens rentabilitet efter skat. Jo højere skattesats desto mindre rentabilitet efter skat. Jo højere skattesats desto mindre realrente efter skat har virksomheden råd til at betale for sit lån. Virksomheden kan altså ikke imødekomme sparerens forrentningskrav. Realrenten efter skat må gå ned og spareren må spare mindre. Figur 5 stemmer altså.

Lad os tilsidst se på blandingsforholdets virkning på væksten.

5
4
3.5
3
2.5
2
1.5
Vækstrate i procent pro anno
J
A
CND
US
DK
CH
S
F
UK
D
Elasticitet
-0.8724
30
40
50
60
70
Offentlige indtægter i procent
af bruttonationalprodukt

Figur 6

V. SKAT OG VÆKST

1. Figur 6

Vi bruger anden og tredje spalte af Tabel III til i dobbeltlogaritmisk målestok at tegne det reale bruttonationalprodukts vækstrate i procent pro anno som funktion af skattebyrde. Elasticiteten af den første m. h. t. den sidste viser sig at være -0.8724: Et land med en 1 procent højere skattebyrde skulle altså have en 0.8724 procent lavere vækstrate. Regressionen er vellykket: Elasticiteten er statistisk signifikant. En den også plausibel?

2. Fortolkning

Nogle af vore tidligere resultater kan hjælpe os med at fortolke Figur 6.

For det første er international konkurrenceevne en forudsætning for en høj vækstrate. Hvis som Figur 1 viser en hoj inflationstakt ledsager en høj offentlig beskæftigelse, så vil som i figur 6 en lav vækstrate ledsage en høj offentlig beskæftigelse.

For det andet er teknisk fremskridt den vigtigste kilde til økonomisk vækst. I tidlig nyklassisk teori [Solow (1956)] faldt teknisk fremskridt som manna fra himlen. I virkelighedens verden må teknisk fremskridt produceres gennem forskning og produktudvikling. Forskning og produktudvikling tager tid og er selv en del af den bruttoinvestering, som bruttoopsparingen finansierer. Når det tekniske fremskridt så er produceret, må det indbygges i nye produktionsmidler, som erstatter de nu forældede. Sådan indbygning og erstatning er en anden del af den bruttoinvestering, som bruttoopsparingen finansierer. Kort sagt: En høj bruttoopsparing er en anden forudsætning for en høj vækstrate. Hvis som Figur 5 viser en lav bruttoopsparing ledsager en høj skattebyrde, så vil som i figur 6 en lav vækstrate også ledsage en høj skattebyrde.

VI. SORT ØKONOMI

1. Frey-Weck

Så meget om målelige virkninger af en høj skattebyrde. En

direkte måling af den sorte økonomi er efter sagens natur umulig. Men dens determinanter og symptomer er målelige, og i to vigtige artikler har Frey-Weck (1983), (1984) målt dem. Valget af determinanter og symptomer var ikke helt det samme i de to artikler, men begge artikler undersøgte 17 OECD-lande 1960-1978 og ordnede dem efter den sorte økonomis vækst. Begge artikler fandt Sverige i toppen. Første artikel fandt USA i bunden og Schweiz i den nederste tredjedel. Anden artikel fandt Japan og Schweiz i bunden og USA i nederste halvdel.

2. Lundager-Schneider

Lundager-Schneider (1986) undersøgte den sorte økonomis størrelse i Sverige, Norge og Danmark og anvendte en mere traditionel metode, der går tilbage til Cagan (1858). Udgangspunktet var, at den sorte økonomi finansieres med kontanter. Dens størrelse måtte kunne findes ved hjælp af en real pengeefterspørgselsfunktion, hvis uafhængige variabler var renten, forbruget, indkomsten, betalingssædvanerne og den marginale skattesats. Lundager-Schneiders resultat var, at i 1975-1982 lå den sorte økonomi i Sverige på mellem 11 og 13 procent af bruttonationalproduktet. I Danmark og Norge, hvis marginale

skattesatser var lavere, lå den lidt lavere.

Fundet med så forskellige metoder må Sveriges topplads vist siges at være robust.

VII. SAMMENFATNING OG KONKLUSION

1. Undersøgelsens baggrund

Siden Keynes havde økonomisk teori været efterspørgselssideøkonomi: efterspørgselen ville altid skabe sit eget udbud. Virksomheder ville passivt tilpasse deres produktion til den til enhver tid herskende efterspørgsel. Hvis den private efterspørgsel var utilstrækkelig, måtte den suppleres med offentlig efterspørgsel. Trylleformularen var multiplikatoren: Under et balanceret budget ville en krones ekstra offentlig efterspørgsel skabe en krones ekstra nationalprodukt.

Både økonometrisk måling og praktisk erfaring bragte i 60erne multiplikatoren i miskredit. Under inflation var den ikke nær så stor som under stabilt prisniveau. Tiden var inde

til nytænkning.

Udbudssideøkonomi siger, at virksomheder vælger den produktion, som til gældende realløn, realrente og skattesats maksimerer deres gevinst. Det således skabte nationalprodukt har skabt en tilsvarende nationalindkomst. Sålænge der er ligevægt mellem opsparing og investering, vil nationalindkomst simpelthen efterspørge nationalprodukt--og udbudet altså have skabt sin egen efterspørgsel. Supplerende offentlig efterspørgsel er ufornøden og stimulerer desuden inflationen. Og under et balanceret budget kræver ekstra offentlig efterspørgsel ekstra skatter, og skatter hæmmer arbejdslyst, opsparing og vækst.

Gør de? Det er her, vor lille undersøgelse kommer ind.

2. Sammenfatning

Hvad først inflationen angår, så viste vor Figur 1 en klart positiv og statistisk signifikant elasticitet af inflationstakt m. h. t. offentlig beskæftigelse.

Hvad dernæst arbejdslyst angår, var vort billede mindre klart. I vore Figurer 2-4 fandt vi elasticiteter for erhvervsdeltagelse,

arbejdstid pr. arbejder og arbejdstid pr. næse m. h. t. skattebyrde, men elasticiteterne var alle tre meget små og ingen af dem signifikant forskellig fra nul.

Hvad endelig opsparing og vækst angår, så viste Figur 5 og 6 klart negative og statistisk signifikante elasticiteter m. h. t. skattebyrde.

3. Konklusion

Vi har ikke undersøgt virkningerne af, hvad skatterne gives ud til. De gives ud til offentlige goder som sundhedsvæsen og uddannelse. Offentlige goder kan have vigtige virkninger på for eksempel arbejdsudbud, og der kan gives glimrende grunde til at producere offentlige goder.

Vor konklusion kan kun være den beskedne, at man ialtfald ikke skal producere dem for efterspørgselens skyld. Efterspørgselen klarer sig nok endda. Supplerende offentlig efterspørgsel er i sig selv ufornøden. Den tilfredsstilles på bekostning af privat efterspørgsel. Dens direkte pris er skatter, men dens indirekte pris er skatternes virkning på arbejdslyst, opsparing, vækst og sort økonomi. For politikere må det være nyttigt at kende ikke blot den direkte men også den indirekte pris.

NOTER

*Forfatteren takker René L. Frey, Basel, og Jon Vibe-Pedersen, Århus, for gode råd og Bo Sandelin, Göteborg, Rolf G. H. Henriksson, og Lars Werin, Stockholm, og Lars Magnusson, Uppsala, for lærerige diskussioner. Forfatteren takker Murray Simpson, University of Illinois, for beregningsassistance. For tilladelse til at bruge Ljunghill-epigrammet takker forfatteren Sydsvenska Dagbladet Snällposten i Malmö og Sonja Ljunghill i Lund.

[1] OECD's (1988b: 14) sondring mellem "gross domestic product" og "gross national product" udviskes af Danmarks Statistiks brug af ordet "bruttonationalprodukt" i betydningen "gross domestic product".

[2] En klar fremstilling af Feldsteineffekten findes på dansk hos Nielsen (1980).

APPENDIKS

TABEL I

INFLATIONSTAKT OG OFFENTLIG BESKÆFTIGELSE I PROCENT AF TOTAL BESKÆFTIGELSE, 10 LANDE, 1979 ELLER 1980 TIL 1986

	Inflationstakt	Offentlig beskæftigelse
Australien	8.7	26.3
Canada	7.3	19.6[a]
Danmark	7.9	29.9
Frankrig	9.1	16.9
Tyskland	3.5	15.7
Japan	3.1	6.6[b]
Sverige	9.0	32.2
Schweiz	3.7	11.0
U. K.	8.1	21.9
U. S. A.	6.1	16.2

[a] 1980-1984.

[b] 1980-1985.

Kilder: OECD (1988b: 38 og 83).

TABEL II

ARBEJDSUDBUD OG SKATTEBYRDE, 10 LANDE, 1986

	Erhvervs-deltagel-se	Timer pr. arbejder	Timer pr. næse	Skatte-byrde
Australien	0.72	34.6	24.9	33.5[b]
Canada	0.74	32.3	23.9	39.2
Danmark	0.83	33.0	27.4	58.0
Frankrig	0.66	38.9	25.7	48.5[b]
Tyskland	0.66	40.5	26.7	44.7
Japan	0.72	40.4	29.1	31.3
Sverige	0.81	36.2	29.3	61.5
Schweiz	0.72	43.0	31.0	35.0
U. K.	0.75	42.7	32.0	41.9
U. S. A.	0.75	34.8	26.1	31.3

[a]Canada, Schweiz, Tyskland og USA: betalte timer. Andre lande: faktisk arbejdede timer. Danmark: industriarbejde. Andre lande: arbejde udenfor landbruget.

[b]1985.

Kilder: OECD (1988b: 34 og 64). ILO (1987: 669-673).

TABEL III

BRUTTOOPSPARING, VÆKSTRATE OG SKATTEBYRDE

10 LANDE, 1979 ELLER 1980 TIL 1986

	Bruttoop-sparing	Vækst-rate	Skatte-byrde
Australien	19.5	2.7	32.5[a]
Canada	20.1	2.7	38.4
Danmark	14.1	2.2	54.2
Frankrig	20.2	1.6	47.3[a]
Tyskland	21.5	1.4	45.1
Japan	31.0	3.8	29.8
Sverige	16.9	1.7	59.2
Schweiz	28.7	2.0	33.9
U. K.	18.4	1.4	42.3
U. S. A.	17.1	2.4	31.1

[a] 1980-1985

Kilder: OECD (1988b: 44, 64 og 70).

REFERENCER

Aaron, Henry J., and Pechman, Joseph A., "Introduction and Summary," i Aaron og Pechman (red.), How Taxes Affect Economic Behavior, Washington, D.C.: The Brookings Institution, 1981.

Bosworth, Barry P., Tax Incentives and Economic Growth, Washington, D.C.: The Brookings Institution, 1984.

Cagan, Phillip, "The Demand for Currency Relative to the Total Money Supply," Journal of Political Economy, June 1966, 74, 302-328.

Eliasson, Gunnar, "Schumpeterian Innovation, Market Structure, and the Stability of Industrial Development," i Hanusch, Horst (red), Evolutionary Economics, Applications of Schumpeter's Ideas, New York: Cambridge U. Press, 1988, 151-199.

Feldstein, Martin S., "Social Security, Induced Retirement, and Aggregate Capital Accumulation," Journal of Political Economy, Sep./Oct. 1974, 82, 905-926.

____________, "Inflation, Income Taxes, and the Rate of Interest: A Theoretical Analysis," American Economic Review, Dec. 1976, 66, 809-820.

Freeman, Richard B., "Contraction and Expansion: The Divergence of Private Sector and Public Sector Unionism in the United States," Journal of Economic Perspectives, Spring 1988, 2, 63-88.

Frey, Bruno S., og Weck, Hannelore, "What Produces a Hidden Economy? An International Cross Section Analysis," Southern Economic Journal, Jan. 1983, 49, 822-832.

Frey, Bruno S., og Weck-Hannemann, Hannelore, "The Hidden Economy as an 'Unobserved' Variable," European Economic Review, 1984, 26, 33-53.

Fullerton, Don, "On the Possibility of an Inverse Relationship between Tax Rates and Government Revenues," Journal of Public Economics, Oct. 1982, 19, 16-19.

Hausman, Jerry A., "Labor Supply," i Aaron og Pechman (red.), How Taxes Affect Economic Behavior, Washington, D.C.: The Brookings Institution, 1981.

ILO, 1987 Year Book of Labour Statistics/Annuaire des statistiques du travail, Genève: ILO, 1987.

Kotlikoff, Laurence J., "Social Security and Saving," i Eatwell, John, Milgate, Murray, og Newman, Peter (red.), The New Palgrave Dictionary of Economics, London: Macmillan, 1987, 4, 415-418.

Ljunghill, K.-G. ("en annan"), Veckans vers, Sydsvenska Dagbladet Snällposten, 25. april 1975.

Lundager, Jens, og Schneider, Friedrich, "En sammenligning af udviklingen i den sorte økonomi for Danmark, Norge og Sverige," Nationaløkonomisk Tidsskrift, 3, 1986, 124, 362-379.

Modigliani, Franco, "The Role of Intergenerational Transfers and Life Cycle Saving in the Accumulation of Wealth," Journal of Economic Perspectives, Spring 1988, 2, 15-40.

Nielsen, Niels Christian, Opsparing, velfærd og samfundsøkonomi, København: Busck, 1980.

OECD, Employment Outlook, Paris: OECD, 1988.

OECD Economic Outlook, Historical Statistics/Statistiques rétrospective 1960-1988, Paris: OECD, 1988.

Schumpeter, Joseph A., Capitalism, Socialism, and Democracy, New York: Harper, 1942.

Smith, Adam, An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations, London: W. Strahan, 1776, new edition, Glasgow: R. Chapman, 1805.

Solow, Robert M., "A Contribution to the Theory of Economic Growth," Quarterly Journal of Economics, Feb. 1956, 70, 65-94.

Steuart, Sir James D., An Inquiry into the Principles of Political Economy, London A. Millar and T. Cadell, 1767, genudgivet af sønnen Sir James Steuart (red.), The Works, Political, Metaphisical, [sic] and Chronological of the Late Sir James Steuart of Coltness, Bart., London: T. Cadell and W. Davies, 1805.

THE END